

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Конфедерация на независимите синдикати в България

София, 1040, пл. „Македония“ № 1, етаж 12, стая 9; тел.: 02/ 40 10 540; e-mail: mnk@knsb-bg.org

Дейност 4: Разработка на иновативни инструменти и подходи от страната и чужбина, с цел прилагането им в практиката

Поддейност 4.8: „Справедлива минимална работна заплата” и „заплата за издръжка” – разработване на синдикални позиции, възможности за използване в колективното договаряне и прилагане в политиката по заплащане на труда в България

4.8.2. „Заплата за издръжка”

Задача 7: Конструирание на модел за изчисляване на ЗИ в България – теоретико-методологически и практико-приложни аспекти

Автори:

Любен Томев

Виолета Иванова

Февруари 2021 г.

1. Понятието „заплата за издръжка“ (ЗИ)

Размерът на трудовите възнаграждения, необходим за осигуряване на достоен жизнен стандарт, е важен критерий за адекватността на доходите. През 1919 г. Международната организация на труда (МОТ) призна необходимостта работникът да получава заплата, осигуряваща неговата издръжка. Вече век по-късно, въпросът за получаването на работна заплата, позволяваща на работника да посреща своите нужди и тези на своето семейство, получава нов импулс, както на национално, така и на международно равнище. Намаляващите като цяло нива на работните заплати в световен план, разрастващите се неравенства в доходите и заплащането на труда, съчетани в много случаи с увеличаване дела на ниско платения труд, както и нарушаването на връзката между възнагражденията и производителността на труда, съвпадат с възраждането на дебата по ЗИ в много краища на света.

Заплатата за издръжка се фокусира върху задоволяване нуждите на работника, предлагайки по този начин поглед към механизма за определяне на минималните работни заплати (МРЗ) - т.е., поглед към политическия инструмент, придобил през последните години съществена сила в националните и международните планове за социално-икономическо развитие. Според *Конвенция 131 на МОТ за определяне на МРЗ (1979)*, нуждите на работниците и тези на техните семейства представляват един от ключовите критерии, които трябва да бъдат взети предвид при създаване на механизъм за определяне на МРЗ - независимо дали това ще е посредством закон или чрез колективно трудово договаряне.

МОТ одобрява минималната работна заплата в рамките на една по-широка концепция за достоен труд, който цели работа в условията на свобода, справедливост, сигурност и човешко достойнство. *Всеобщата декларация за правата на човека на ООН (1948)* официално признава необходимостта работниците да получават заплата за издръжка. Според чл. 23 от нея „всеки човек, който се труди, има право на справедливо и задоволително възнаграждение, което да осигури на него и неговото семейство съществуване, съответстващо на човешкото достойнство...“ **Всички тези документи признават заплатата за издръжка като част от правата на човека.**

Сега, в началото на 21 век, се възражда интересът към заплата за издръжка. В САЩ над 100 общини и университети са одобрили наредби по ЗИ (Reynolds and Kern, 2003). Като част от обновения интерес към корпоративната социална отговорност (Hopkins, 2003), редица мултинационални компании са приели корпоративни кодекси за социална отговорност, включващи ЗИ (SAI, 2008, ETI 2010, Novartis, 2010).

Идеята за заплата за издръжка е, че работниците и техните семейства трябва да са в състояние да си позволят базов, но достоен начин на живот, смятан за допустим от обществото при настоящото му ниво на икономическо развитие. Работниците и техните семейства трябва да са в състояние да живеят над границата на бедност, както и да са в състояние да участват в социалния и културния живот.

Понастоящем няма общоприето определение на ЗИ, няма също и общоприета методология как тя да се измерва. Това донякъде обяснява ограничения напредък в дискусиите по ЗИ. Авторите на съществуващите публикации се разделят на две групи – първите се обявяват за въвеждането на ЗИ, като се аргументират с това, че тя води до по-висока ефективност и намаляване на бедността, докато вторите се обявяват против ЗИ с аргумента, че тя води до намаляване на заетостта и икономическия растеж.

1.1. Същност на заплата за издръжка

Заплащането на труда е широко дискутирана тема в международен план, като дебатите често гравитират около размера на получаваните възнаграждения. Съществуват множество различни методологии за изчисляване на ЗИ (подробен преглед на съществуващите методологии е направен от Richard Anker в публикацията „Estimating a living wage: A methodological review. 2011“)¹.

В основата на всяка методология фокусът е върху същността, значението и конструирането на ЗИ:

- а) ЗИ е сред правата, признати от международната общност;
- б) ЗИ трябва да е в достатъчен размер за осигуряването на базов, но и достоен начин на живот, който стандарт кореспондира с времето и мястото на изчисляването му и който се подобрява с развитието на икономиката;
- в) ЗИ трябва да е достатъчна за издръжката на семейство;
- г) размерът на ЗИ трябва да бъде увеличен, за да се вземат под внимание режимите на заплащане и данъците върху дохода, за да се гарантира достатъчен разполагаем/остатъчен доход;
- д) от друга страна, ЗИ трябва да бъде съобразена с особеностите на социалните системи във всяка една страна, т.е. да се отчитат трансферите от държавата към семействата, напр. детски добавки или др., които допълват нетния доход от труд;
- д) ЗИ трябва да може да се изработва в рамките на нормален работен ден,

¹ Методологията на ЗИ, разработена от Ричърд и Марта Анкър

без да се полага извънреден труд.

1.2. Разработване на концепцията за заплата за издръжка

Използването на ЗИ, заедно с нормативния инструмент, какъвто е МРЗ, в национален план би спомогнало за работниците и техните семейства да живеят над линията на бедност и в голяма степен да бъде ограничен делът на „нископлатените работници“ и на „работещите бедни“. В този контекст е важно да приемем работни дефиниции на използваните в тази методика понятия и термини:

Линия на бедност (Poverty Line): Изчислява се по два метода – абсолютен (най-често на базата на потребителска кошница) и относителен (като процент от медианния доход). Тук ние възприемаме относителния метод, използван от Евростат, а той фиксира линията на бедност на 60% от медианния общ разполагаем еквивалентен доход (EU SILC). Официалната линия на бедност в България, след последните промени в методиката от 2019 г., се изчислява, като линията на бедност на еквивалентна единица (по EU SILC) за предходната година (t-1) се умножи по индекса на цените на малката по състав кошница (за периода декември на година t-1 към декември на предходната година t-2) и служи за целите на политиките през година t+1.

Равнище на бедност (Poverty Rate): е относителният дял на домакинствата под линията на бедност, определена като 60% от медианния общ разполагаем еквивалентен доход.

Нископлатени работници (Low Wage Earners): Наети на брутна часова работна заплата, която е 2/3 или по-малко от brutната медианна часова заплата за страната. Използва се също и вариант, при който се вземат предвид наетите на пълно работно време, или приравнени към него.

Наети на МРЗ (Minimum Wage earners). Наети, чиито брутен размер на работната заплата е равен на установената за страната МРЗ.

Работещи бедни (Working Poor): Работещи (наети и самонаети), които живеят в домакинства с общ разполагаем еквивалентен доход под линията на бедност.

Еквивалентна скала (Equivalence scale): Поради различния състав и брой лица в домакинствата се прилагат еквивалентни скали. През последните години най-често се използва модифицираната скала на ОИСР, според която първият възрастен на 14 и повече години получава тегло 1-ца, вторият възрастен на 14 и повече години получава тегло 0.5 и всяко дете под 14 години получава тегло 0.3. Теглата се присъждат на всеки член на домакинството и се сумират, за да се получи еквивалентен размер на домакинството. Общият разполагаем нетен доход за всяко домакинство се разделя на неговия еквивалентен размер и се

формира общ разполагаем нетен доход на еквивалентна единица.

В зависимост от конкретното състояние (нива и съотношения) на доходите във всяка една страна, могат да се формират твърде различни релации:

- По принцип нископлатените работници са потенциален контингент на работещите бедни, но наличието на по-високи доходи на друг член от домакинството или пък на доходи извън трудовите, са предпоставка те да не влязат в категорията „работещи бедни“, и обратно – добре платен работник може да се окаже „работещ беден“, ако издържа повече членове на домакинството с нисък или никакъв доход.
- В практиката най-често МРЗ е над линията на бедност и под заплатата за издръжка, но в зависимост от степента на икономическо развитие и политиката по отношение на МРЗ, се наблюдават и други ситуации, при които МРЗ може да падне под линията на бедност или пък да надвиши заплатата за издръжка. Има и една много важна разлика – МРЗ е задължителна, независимо дали е въведена чрез закон или е фиксирана в КТД, докато ЗИ се прилага по волята на работодателя и той не е длъжен да се съобрази с нея.
- В зависимост от вида на разпределение на заплатите в ниския диапазон и съотношението МРЗ–медиана, могат да се формират съвкупности, които се припокриват в различна степен. Когато МРЗ е далеч под 67% от медианата, нископлатените работници включват целия контингент наети на МРЗ + тези, които са близко над нея, и обратно – ако съотношението МРЗ-Медиана надхвърли 67%, то практически не би следвало да има „нископлатени работници“.
- Това че делът на нископлатените работници е нисък или статистически не се отчитат такива, не означава, че всичко е наред, защото както всички едностранно прилагани методи, и този има недостатъци. Изследването на бедността следва да прилага комбинация от методи, включваща и абсолютна оценка на адекватността на дохода, защото широката абсолютна бедност с нищо не превъзхожда относително високата диференцирана бедност.

Какво е заплата за издръжка?

На първо място, това е заплата, т.е. ЗИ е свързана с доходите, платени за положен труд. Това е различно от понятието „доход“, където източникът на дохода може да бъде държавата чрез социални помощи, обезщетения или поток от приходи от частен капитал или други източници. И е различен от минимум стандарт на доходите, който се опитва да установи адекватен за социална защита нива за работещи и неработещи домакинства в бедност.

Заплата за издръжка се отнася до доход от работа, достатъчен да постигне скромнен, но приемлив стандарт на живот². Много дефиниции подчертават, че доходите, получени от заплата, трябва да бъдат достатъчни, за да се осигури активно участие в обществен и социален живот; например, **трябва да осигури "средствата и свободното време за участие в гражданския живот на нацията"** (Glickman, цитиран в Anker и Anker, 2017), както и **осигуряване на адекватни материални средства от гледна точка на храна и подслон.** Акцентът е върху нуждите: стандарт на живот, който не включва принудително лишаване от неща и услуги, считани за съществени за приемлив жизнен стандарт, основан на социален консенсус.

Всички дефиниции за ЗИ се свеждат до изплащане прехраната и генериране на „приличен“ или „социално приемлив минимум стандарт на живот“. Това се оперира до голяма степен през материалните условия: тоест като заплата, която генерира доход - достатъчен за задоволяване на „основните потребности“ от живота по отношение на храна, подслон и други основни нужди. Това е изходно ниво на всички дефиниции на ЗИ и то повдига важния въпрос за това, как да определим „приличен“ или „социално приемлив“ стандарт на живот и как този стандарт е „договорен“ на практика. Какво се смята за "приличен" стандарт. До голяма степен оценката е субективна, въпреки че може да са обективни основанията за оценка на адекватността на жизнения стандарт или социалното участие (Goedemé et al, 2015, стр. 30–34).

На практика общият подход трябва да се основава на консенсус при идентифициране на потребителска кошница от стоки и услуги. За структурирането на потребителската кошница може да се използват данни от домакински бюджети, или данни от проучвания, експертни или научни разработки относно потреблението на отделните социални групи.

Друг важен момент, който е заложен в дефинициите за ЗИ, е нейният размер да осигурява възможност за активно гражданско и социално участие. Това налага в потребителската кошница да бъдат включени разходите за „социален живот“, за занимания със спорт, отдых и почивка, за достъп до информация и медийни източници, позволяващи информирано гражданство при вземане на решения и т.н., **но се изключва консумацията на алкохол и тютюн** (Anker, 2011a).

Възможността „да живеем с достойнство“ и „да поддържаме самоуважение“ също имплицитно се признава като елемент на ЗИ, която трябва да бъде адекватна на съществуващите социални норми, очаквания и разходи за живот в конкретно време. Работниците трябва да имат достъп до обичайните за страната

² Concept and practice of a living wage

https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef18064en.pdf

потребности и този достъп трябва да се развива в съответствие с жизнените стандарти .

ЗИ трябва да има и специфични **по местоположение особености**. Тя варира за всички региони в една и съща страна. Във Великобритания има ЗИ само за Лондон и национална ЗИ. Всяка година Комисията за трудови възнаграждения (LWC) има задачата да определя новите ставки на заплатите за Обединеното кралство и Лондон. За целта е установена методология за изчисляване на почасова ставка на заплатата, за да може домакинствата да постигнат минимално приемлив начин на живот. Реалната надница се стреми да отрази промените в цената на живота и традиционно възприетите нагласи от обществото за стоки и услуги, които едно домакинство трябва да осигури. ЗИ за 2019-2020 г. достига 9,30 британски лири на час в Обединеното кралство и 10,75 паунда в Лондон. За динамика на ЗИ основни фактори са годишната инфлация, разходите за жилищата, разходите за отглеждане на деца, обезщетенията и данъчната система. Разликата между ЗИ в Лондон и Обединеното кралство е следствие първо, от увеличението на цената на някои важни артикули от потребителската кошница. Разходи за жилище (претеглени за всички семейства) нарастват с 0,9% в Лондон в сравнение с 2,4 на сто извън него. Това е важен фактор, който обяснява по-малкия ръст в Лондон в сравнение с останалата част от Обединеното кралство.

Друг важен момент при изчисляване на ЗИ е **своевременната актуализация** на потребителската кошница, която да отговаря на реалното потребление на домакинствата. За четиричленно семейство да живее в жилище с една спалня може би е било обичайно и приемливо през 19 век в повечето части на Европа, и все още може да бъде в някои части от развиващия се свят, но с подобренията в условията на живот, това рядко се случва в държави членки на ЕС. Това показва, какво точно се счита за "приемливо". То може да се променя в зависимост от региона и държавата, например във връзка с достъпа до транспорт, здравеопазване или жилища (публични или частни). ЗИ също трябва да бъде адаптивна във времето, като тя трябва да се коригира в съответствие с промените в жизнения стандарт.

Предимствата на ЗИ е, че тя се основава на изчисление на реалните разходи за живот и свързаните с тях доходи. Има различни начини да се определи какво трябва да се съдържа в "кошницата" на ЗИ за домакинство. ЗИ намира място в разпоредбите за „справедлива заплата“ в *Европейския стълб за социални права за 2017 г.* (EPSR). Това представлява нова ангажираност с въпроса за адекватното заплащане. ЕССП се отнася до необходимостта от справедливи нива на заплати и предоставя имплицитна подкрепа на концепцията за ЗИ, особено в следните направления:

- Работниците имат право на справедливи заплати, които са предвидени за постигането на достоен стандарт на живот.
- Осигурява се адекватна минимална заплата, и начин, който осигурява задоволяване на нуждите на работника и неговото семейство в светлината на националните икономически и социални условия, като запазва достъпа до заетост и стимули да търси работа. Бедността на работното място се предотвратява.
- Всички заплати се определят прозрачно и по предвидим начин според националните практики и зачитане на автономността на социалните партньори.

Макар че няма конкретен текст по отношение на „заплата за издръжка“, проектът на *Директива за адекватни минимални заплати в ЕС* в чл.5, т.2 насочва държавите членки да включват в националните критерии „покупателната способност на законоустановените минимални работни заплати, като се вземат предвид издръжката на живота и вноските за данъци и социални придобивки“. Това, според нас, означава, че МРЗ трябва да се стреми да достигне „заплата за издръжка“ и фактически адекватността на МРЗ, освен чрез съотношението към средната/медианната (50/60%) задължително трябва да се подлага на тест по отношение на ЗИ.

2. Модели за изчисляване на заплата за издръжка (ЗИ)

Не съществува изчерпателен списък с изчислени стойности на ЗИ за дадени сектори или за дадени държави. Експертите, които изчисляват ЗИ, използват различни методи, които се различават по своя фокус, времеви диапазон и ресурсно обезпечаване на данните.

Световната коалиция за ЗИ (Global Living Wage Coalition (GLWC))³⁰: Коалицията е съставена от световни организации по стандартизиране (Fairtrade International, Forest Stewardship Council (FSC), GoodWeave International, Rainforest Alliance (RA), Sustainable Agriculture Network (SAN), Social Accountability International (SAI) и UTZ), като работи в партньорство със Съюза ISEAL (ISEAL Alliance) и световните експерти по заплата за издръжка - Richard и Martha Anker. Коалицията цели да бъдат направени изчисления на ЗИ по единна методология във всички области, в които членовете на Коалицията прилагат стандарти за дейността на производителите, използвайки един и същ метод за изчисляване на ЗИ (методологията на Anker, разработена от експертите Ричард и Марта Анкер)³. Според възприетата обща методология ЗИ е „заплащане, получавано за стандартна работна седмица и достатъчно да покрие достоен начин на живот. Елементите на достойния начин на живот включват храна, вода,

³ https://www.isealliance.org/sites/default/files/GLWC_who_we_are.pdf
https://www.isealliance.org/sites/default/files/Joint%20Statement%20on%20Living%20Wage%20November%202013_0.pdf

жилище, образование, здравни грижи, транспорт, облекло и други съществени потребности, включително и парична сума за покриване на непредвидими разходи“. Разходите за издръжка са разделени в три категории:

- разходи за храна;
- разходи за жилище;
- други жизнено важни разходи, получени чрез екстраполация на вторични данни от домакинските разходи.

Общият разход на лице след това се увеличава пропорционално с оглед достигане до разхода на едно типично за наблюдаваната държава/регион домакинство. Добавя се и малък марж за непредвидени разходи (инциденти/болести). Накрая изчисленият общ разход за издръжката на наблюдаваното типично домакинство се разпределя според броя на работещите на пълно работно време в домакинството.

През 2017 г. Richard Anker и Martha Anker публикуват Наръчник за изчисляване на ЗИ (оригинално заглавие: „Living Wages Around the World. Manual for Measurement“⁴), в който определят ЗИ като заплащане, получавано за стандартна работна седмица и достатъчно да осигури достоен начин на живот на работника и семейството му.

Елементите на достойния начин на живот включват: **храна, вода, жилище, образование, здравни грижи, транспорт, облекло и други основни потребности, включително и покриване на разходи за неочаквани нужди**. Понастоящем методологията на Richard Anker и Martha Anker е използвана от изследователи (и под надзора на Global Living Wage Coalition) за изчисляване на ЗИ в 20 локации в 13 държави в Африка, Азия и Латинска Америка. Методологията на Richard Anker и Martha Anker, описана в разработения от тях наръчник, може да бъде в полза и на синдикатите от гл.т. подобряване договарянето на заплатите и на сключваните колективни трудови договори, както и провеждането на обществени кампании за повишаване на обществената осведоменост по темата за заплащането.

Фондацията за ЗИ (Living Wage Foundation):

Изчисляването на ЗИ от Фондацията стъпва върху кошница от стоки, която осигурява приличен стандарт на живот (дефиницията на който е изведена от обществено изследване). Почасовата ставка на ЗИ се изчислява, като се пресметне претеглената средна стойност на необходимите доходи (вземайки

⁴ <http://www.resolutionfoundation.org/app/uploads/2016/10/Living-wage-calculations.pdf>
<http://www.resolutionfoundation.org/app/uploads/2016/07/Living-Wage-Review.pdf>

предвид и данъците и придобивките) за различните видове домакинства (със и без деца), включващи работещи на пълно работно време.

ЗИ за Великобритания (ЗИВ)

ЗИВ използва „Минимален стандарт за дохода“ (Minimum Income Standard), изчисляван от Центъра за изследвания в социалната политика посредством обсъждания с граждани относно това, от какво се нуждае всеки отделен вид семейство, за да покрие този минимален стандарт. „Минималният стандарт на дохода“ служи като база за изчисляване на необходимия доход за достигане до достоен стандарт на живот или това е стандартът, който ЗИ за Великобритания цели да осигури на семействата. Разгледани са и девет различни видове домакинства, които отразяват многообразието на състава на семействата във Великобритания, като всяка кошница варира според вида на семейството, отразявайки неговите специфични нужди.

От „минималния стандарт за дохода“ (МСД) съответно се извежда кошница от стоки и услуги, която е присъща за всеки от отделните видове домакинства. Цените на стоките и услугите се събират от национални вериги магазини, поради което се допуска, че няма големи различия при цените на повечето стоки от кошницата. Все пак част от разходите на семействата се различават съществено между Лондон и останалата част на Великобритания, поради което са използвани различни източници на данни. Сред тези разходи попадат: разходите за настаняване; данък върху недвижимите имоти (т.нар. Council tax, който варира според размера на домакинството); разходите за транспорт (в Лондон таксуването е според различните зони); разходите за отглеждане на дете (домакинства с деца под 11-годишна възраст използват услуги за отглеждане на дете). Така се стига до изчисляването на часова ставка за всеки вид домакинство, която представлява дохода, равняващ се на определената чрез „Минималния стандарт на дохода“ кошница.

Следва извеждането на претеглена средна стойност на отделните часови ставки на заплащане, определени за всяко семейство, като се отчита делът на дадения вид семейство в общото население на трудоспособна възраст (напр. двойките с деца представляват по-голямата част от населението и затова имат по-голямо тегло, отколкото самотен родител с три деца например).

Всяка година се осъвременява базираната на МСД кошница, с оглед използването ѝ за изчислението на ЗИ. Съдържанието на отделните кошници на домакинствата се обновяват през определен период от време. За да се предотврати драматичният ръст на ЗИ, се поставя горна граница на нейния годишен ръст. Тази граница е зададена на нивото на средния ръст на заплатите плюс 2 процентни пункта - т.е., ако средното възнаграждение в страната нараства с 3%, то ЗИ не може да нараства повече от 5%.

ЗИ за Лондон (ЗИЛ)

ЗИЛ съдържа два компонента, които съставляват търсения доход за домакинствата. Едната част от изчисленията определя кошницата на потреблението посредством експертни оценки на потребностите на домакинствата и посредством интервюта с хора с ниски доходи относно това - с какво трябва да разполагат домакинствата за достигане на един „нисък по разход, но приемлив стандарт“ (това е т.нар. метод на Основните жизнени разходи (“Basic Living Costs” approach). Другата част на изчисленията е т.нар. „Метод на разпределение на дохода“ (“Income Distribution” approach). **Методът задава целеви доход, равняващ се на 60% от медианния доход, за всеки тип семейство.** По този начин се пресмята заплата, необходима за покриването на така изведеното ниво на дохода, като се отчитат и разходите за жилище и за грижа за децата. Останалите допускания на модела ЗИЛ остават същите като при ЗИВ.

ЗИЛ използва по-малка селекция от видове домакинства (общо 14 вида), но едновременно с това по-голяма гама от видове работни режими (на пълно, на непълно работно време и самостоятелно издържащо се лице).

Както и при ЗИВ, ЗИЛ изчислява часова ставка за всеки отделен вид домакинство. Пресмята се средна аритметична на двата използвани метода („Метод на Основните жизнени разходи“ и „Метод на разпределението на дохода“), като се добавят още 15% за посрещане на непредвидени разходи. За разлика от ЗИВ не е определен лимит на годишното нарастване на ЗИЛ.

Към момента се работи по синхронизирането на двете методологии за изчисляване на ЗИВ и ЗИЛ, като обаче се търси начин да се открие, че нивото на разходите в Лондон е по-високо, отколкото това в страната.

Калкулаторът за ЗИ в рамките на САЩ, разработен от Dr. Amy K. Glasmeier и Massachusetts Institute of Technology⁵ отчита размера на заплата, необходим за издръжката на 12 типа семейства: семейства от 1 възрастен с 0, 1, 2 или 3 зависими деца; семейства с двама възрастни, където и двамата възрастни са част от работната сила (работят на пълен работен ден - или 40 часа седмично), и които издържат 0, 1, 2, или 3 деца; семейства с двама възрастни, като единият от тях не работи, а се издържат 0, 1, 2 или 3 деца.

При семействата с едно дете се счита, че то е по-малко (на 4 години). В семействата с две деца се приема, че едното е малко дете, а другото голямо (на 9 години). В семействата с три деца се счита, че имат малко дете, голямо дете и „тинейджър“ (на 15 години).

Заплатата за издръжка се изчислява за 381 статистически области и всички 50 щата и окръг Колумбия. Отчетените национални стойности се изчисляват като средна стойност от 50-те щати и окръг Вашингтон.

Заплатата за издръжка се определя като заплата, необходима за покриване на основните семейни разходи (бюджет за основните нужди) плюс всички съответни данъци. Стойностите се отчитат от 2015 г. За да се преобразуват стойностите от годишни в часово възнаграждение, се приема работна година от 2 080 часа (40 часа седмично за 52 седмици) на възрастен. Бюджетът за основните нужди и заплата за издръжка се изчисляват, както следва:

Бюджет за основните нужди = разход за храна + разход за грижа за дете + (осигурителни премии + разходи за здравеопазване) + разход за настаняване + разход за транспорт + разход за покриване на други нужди.

ЗИ = Бюджет за основните нужди + 10% непредвидени разходи +.

3. Ситуацията в България

КНСБ е единствената организация в България, която поставя началото за провеждане на изследвания за установяване на необходимите средства за издръжка на живота. Повече от 30 г. изследва и анализира издръжката на живота, като един от инструментите за измерване на социалните неравенства и бедността. На всяко тримесечие ИССИ на КНСБ представя издръжката на живот по разработена собствена методика, базирана на потребителска кошница за стоки и услуги, осигуряваща необходимите разходи за нормално съществуване на четири-членно домакинство. Методиката е разработена въз основа на проучен международен опит, както и на научни и практически публикации за измерване на жизнения стандарт. Първите проведени наблюдения са еднократни, като са регистрирани цените за 1979, 1980 и 1984 г. и те дават представа за социално-икономическата характеристика на потребителския пазар в края на 70-те и началото на 80-те години. През 1989 г. потребителската кошница е актуализирана в съответствие с промените в структурата на потребление, предизвикани от измененията в производството на стоки и услуги, както и с оглед променените потребителски предпочитания.

ИССИ на КНСБ се ангажира с периодични наблюдения и анализи на издръжката на живот от началото на 1990 година. Тогава бе направена поредна актуализация на кошницата със стоки и услуги и подбор на нови стокови представители и формиране на количествата (теглата) на потреблението им в зависимост от фактическото средно потребление на домакинствата. Също тогава стартира провеждането на регулярни тримесечни изследвания за установяване на

необходимите средства за месечната издръжка на четири-членно домакинство (включващо двама родители и две деца).

Информацията, получена чрез изследванията на издръжката на живота, КНСБ ползва при формиране на програмните й цели, синдикални политики и предложения за възходящи подходящи политики в сферата на труда и социалната сигурност, за повишаване благосъстоянието на населението.

Необходимо е да се уточни, че между двете понятия „издръжка на живота“ и „заплата за издръжка“ има съществени различия. Изследването за издръжка на живот показва обективно необходимата за даден вид домакинство (средностатистическо или типово) сума от средства, изключваща появата на тежки рискови ситуации в издръжката на живот, докато стойността на заплата за издръжка е израз на необходимия среден размер на работната заплата, която осигурява тези средства, в зависимост от броя на работещите и членовете на семейството на издръжка. В този смисъл, **първото понятие е свързано с потреблението, а второто с труда и неговото възмездяване.** И при двете понятия обаче се използва потребителска кошница, а натрупаният през годините методически опит дава основание да се припознае и надгражда разработената вече методология за издръжка на живота.

Методология за изчисляване на заплата за издръжка (ЗИ)

Заплатата за издръжка има за цел да отрази нивото на заплащане, което позволява на определен тип семейство достоен начин на живот. Тази заплата представлява прогноза за месечните разходи, необходими за покриване на разходите за храна, жилище, образование, здравеопазване, облекло, транспорт и съобщения. Заплата за издръжка се изчислява като нетен доход, необходим за покриването на посочените разходи, като се оценява като еквивалент на работник на пълно работно време, което позволява да се сравни с минималната работна заплата и да се изчислят реалните заплати.

В най-общ вид заплата за издръжка показва, каква е стойността на една зададена базисна потребителска кошница към периода на наблюдение на цените. Конструирането на потребителска кошница за целите на измерване на заплата за издръжка предполага фиксирането на количества и структура на потребление, които остават неизменни за един по-продължителен период от време, напр. 4-5 г. По този начин се формират „теглата“ на потребителската кошница като един от най-важните елементи на заплата за издръжка, който отразява реалните количества и структура на потребление на една еквивалентна единица.

Данните от проведено през м. декември 2020 г. показват, че 2 542 лв. са необходимите средства за издръжка на 4-ри членно домакинство, включващо двама родители и две деца. Осреднените стойности за издръжка на живота за 1

лице от 4-ри членно домакинство е в размер от 635,50 лв. Съотношението „общ доход средно на 1 лице“ и „издръжка на живота“ показва, че 35% от домакинствата са с общ доход на 1 л. над необходимата издръжка на живот (635 лв.). Това означава, че последните три децилни групи (8-ма, 9-та и 10-та) от подоходното разпределение биха могли да осигурят в пълна степен необходимите средства за покриване на издръжката на живот, а **в следващата (седма) се намира граничната стойност на издръжката на живот**. При разработването на методологията за заплата за издръжка следва да се придържахме към сравними параметри при разходните норми от 7 децилна група от изследването на НСИ за подоходното разпределение на домакински бюджети.

Съдържание на методологията

Методиката за изчисляването на заплата за издръжка се базира на четири основни подхода:

- *потребителска кошница* - фиксирани тегла на стоки и услуги, покриващи потребностите на едно заето лице;
- *териториален обхват* - извадка от населените места, в които се наблюдават цените на стоките и услугите от потребителската кошница;
- *гнезда на наблюдение* - извадка от постоянни търговски обекти, ателиета за услуги, ресторанти, кафенета и други в населените места от териториалния обхват;
- *регистрирани цени* - отбелязване в анкетна карта цени на стоките и услугите от потребителската кошница описани от гнездата на наблюдение.

Структура на потребителската кошница

Базирайки се на публикуваните и разработени методологии за измерване на заплата за издръжка (Анкер, Ричард и Анкер, Марта (2017 г.) се конструира национален модел на потребителска кошница. В рамките на този модел се фиксират количествата и структурата на потребление, като структурата на личното потребление е изградена на основата на нормативни бюджети, а разходните норми за възможните стокови представители са определени в зависимост от фактическото средно потребление. Въз основа на средните норми на потребление на лице от 7 децилна група се формират “теглата” на потребителската кошница, като един от най-важните елементи на заплата на издръжка. Необходимите количества и структура отразяват потреблението на една еквивалентна единица, което разгледано в различна конфигурация и статут, с дете, с втори работещ родител дава представа за необходимите средства за осигуряване на приемлив живот.

Характеристика на основните групи

Потребителската кошница съдържа **общо 479 стоки и услуги**, разпределени в две основни потребителски групи: хранителни и нехранителни стоки и услуги.

I група: Хранителни стоки – включва **162** стокови представители, разпределени в 13 подгрупи:

- *Хляб и зърнени храни - представени с 18 броя продукта;*
- *Месо и месни продукти- 21 броя;*
- *Риба и рибни продукти – 5 продукта;*
- *Мляко и млечни продукти – 10 броя;*
- *Яйца;*
- *Животински и растителни масла и мазнини – 4 броя;*
- *Плодове и плодови консерви – 18 броя;*
- *Зеленчуци и зеленчукови консерви – 23 броя;*
- *Захар, мед, шоколадови и захарни изделия -7 броя;*
- *Кафе, какао, чай – 3 броя;*
- *Хранителни продукти, неклассифицирани в други групи (подправки и бебешки и детски диетични храни) – 16 броя;*
- *Минерални води, безалкохолни напитки, плодови и зеленчукови сокове - 7 броя;*
- *Храна и напитки в заведения за обществено хранене - 30 броя продукта от 5 типа заведения.*

При определяне на количеството на хранителните стоки не се изключва от наблюдение и **хранителната стойност на съответния стоков продукт, измерен с калорийно съдържание**. Според данни на Организацията на ООН за храни и земеделие⁶, в света като цяло приемът на храни на глава от населението се е увеличил от около 2200 kcal/ден в началото на 60-те години на миналия век до над 2800 kcal/ден до 2009 г. Хранителната стойност има значителна променливост в различните региони. Европа има най-голям среден прием от 3370 ккал/ден, следвана от Америка, а средното приемане в Африка е най-ниското под 2600 ккал/ден.

Моделът на потребителска кошница за ЗИ пряко кореспондира с калорийните норми за 7 подоходна група. По данни на НСИ, калорийното съдържание на ден средно на лице от тази група е от 2319 общо за хранителни стоки. Хранителната стойност в потребителската кошница за изчисляване на заплата за издръжка е от 2831 калории на ден на лице. В тази стойност се включват, освен определените

⁶ FAO.org, 2013

категории храни, също така и приемът на калории от храната, консумирана в заведенията за обществено хранене.

В структурен разрез разходите за храна представляват (с храна извън къщи) общо 36.3% от общата стойност на заплата за издръжка, като само за хранителни стоки делът е 29.8%. В сравнение със структурата на общия разход от 7 децилна група, делът за хранителни стоки е също 29.8% от общите разходи. Следователно, групата на хранителни стоки при изчисляване на заплата за издръжка не излиза извън обичайните параметри на консумация, базирайки се на наблюдаваната подходяща група от изследването на домакинските бюджети.

Средномесечните нормативни разходи (тегла), заложи в потребителската кошница за основни групи и стоки, са както следва:

- Ориз, нишесте и готови зърнени храни – 11,2 кг., като с най-голям дял е подгрупата на Хляб и хлебни изделия с 9,9 кг.;
- Месо и месни продукти – 5,9 кг.;
- Риба и рибни продукти – 1,25 кг.;
- Прясно мляко – 2,80 л.;
- Сирене – 1,250 кг.;
- Яйца – 15 бр. ;
- Слънчогледово олио -1,05 л.;
- Пресни плодове – 6,07 кг.;
- Зеленчуци - 11,8 кг.;
- Захар – 0,6 кг.;
- Кафе на зърна – 0,300 кг.

Разходите за храна се изчисляват, като се използват посочените количества от категориите храни, необходими за един месец и се претеглят със събраните действителни цени („цени на предлагане“) на всички елементи, необходими за изчисляване на заплата за издръжка. Така заплата за издръжка се явява функция на фиксирания тегла на потребление, от една страна, и ценовите равнища в актуалния период на наблюдение - от друга.

Групи	Размер на издръжка за 1 лице, в лева	Структура на ЗИ %	Структура на Общ разход на 7 децилна група, %
ОБЩО ХРАНИТЕЛНИ И НЕХРАНИТЕЛНИ СТОКИ	1046,84	100,0	100,0

Конфедерация на независимите синдикати в България

София, 1040, пл. „Македония“ № 1, етаж 12, стая 9; тел.: 02/ 40 10 540; e-mail: mnk@knsb-bg.org

ОБЩО ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ	379,80	36,3	38,8
1. Ориз, нишесте и готови зърнени храни	61,68	5,9	
2. Месо и месни продукти	67,96	6,5	
3. Рибa и рибни продукти, кг	15,21	1,5	
4. Мляко и млечни продукти	36,53	3,5	
5. Яйца, бр.	3,90	0,4	
6. Мазнини	6,96	0,7	
7. Плодове и плодови консерви	29,45	2,8	
8. Зеленчуци и картофи	35,66	3,4	
9. Захар и захарни изделия	11,17	1,1	
10. Кафе, какао, чай	7,52	0,7	
11. Хранителни продукти, неклассифицирани в други групи (подправки и бебешки и детски диетични храни)	5,91	0,6	
12. Минерални води, плодови сокове, без. нап.	15,34	1,5	
13. Храна и напитки в ЗОХ	67,55	6,5	

II група: Нехранителни стоки и услуги – включва **316 стоки и услуги**, разпределени в **7 основни потребителски подгрупи**:

- *Разходи за поддържане на жилището, ремонт и разходи за ремонт на жилище* - включват се подгрупите със съответните стокови представители, свързани с разходи за жилища, като: отопление и осветление, материали и услуги за текущ ремонт, услуги по водоснабдяване, (общо 25 броя стокови представители).

Относно собствеността на жилището, условно приемаме, че лицето обитава собствен имот. Данните на Евростат, показват че 84,3% от населението в България⁷ е собственик на апартамент или къща. Под наем живеят около 15.9%. Тези данни дават основание да се приеме, че лицето живее в собствен апартамент около 70 кв.м, като размерът му отговаря на фактическата средна кубатура за страната. Всички необходими разходи за поддръжка, отопление и обзавеждане са определени по нормативи, но в рамките на приетата жилищна

⁷ Евростат, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVHO02_custom_440628/default/table?lang=en

площ. В потребителската кошница е включен също наем на апартамент, но с „тегло“ осигуряващо разход от 4.6% от стойността на ЗИ.

По отношение на разходните норми за водоснабдяване, приемаме средното потребление от 4 куб.м. на човек на месец. Разходните норми за отопление и осветление кореспондират със средните фактически разходи за съответния стоков представител.

- *Жилищно обзавеждане и домакински уреди и принадлежности* – общо 48 бр. продукти разпределени в 7 подгрупи. В групата са включени, мебели, стъклария, електроуреди и дълготрайни предмети за обзавеждане на дома. Характерно за тази група е, че разходните норми имат един по-продължителен период във времето (в рамките на 10 години). Така например, заложено тегло за „Електрическа готварска печка с 4 котлона“ е със средномесечно тегло от 0,01, което означава, че хипотетично се очаква разходът да се покрие за около 10 години. При услугите, свързани с ремонт на домакински електроуреди, теглата са заложени с по-малък времеви лаг, около 5 г.
- *Облекло, обувки и лични принадлежности* – 20 подгрупи включващи 94 броя продукти. Подобно на горната група разходните норми на връхните дрехи са за 5-10 г.
- *Лична хигиена и здравеопазване* – 10 подгрупи, включващи 57 стокови представители;
- *Образование и свободно време и развлечения* – 11 подгрупи, включващи 43 стокови представители;
- *Транспорт и съобщения* – 9 подгрупи, включващи 36 стокови представители;
- *Хотелиерски услуги и почивното дело, такси за съдебни, административни и др. услуги за граждани* – 12 стокови представители

Групи	Заплата за издръжка (ЗИ) за 1 лице, в лева	Структура на ЗИ, %	Структура, % Потребителски общ разход на 7 децилна група
ОБЩО ХРАНИТЕЛНИ И НЕХРАНИТЕЛНИ СТОКИ	1046,84	100,0	100,0
ОБЩО НЕХРАНИТЕЛНИ СТОКИ	667,04	63,7	61,2
1. Разходи за поддържане на жилището (осветление, отопление, водоснабдяване),	214.60	20,5	24,4
			17,2
			22,1

Конфедерация на независимите синдикати в България

София, 1040, пл. „Македония“ № 1, етаж 12, стая 9; тел.: 02/ 40 10 540; e-mail: mnk@knsb-bg.org

материали за ремонт и разходи за труд, наеми.				
2. Жилищно обзавеждане и домакински уреди и принадлежности	41,04	3,9		4,9
3. Облекло, обувки и лични принадлежности	84,10	8,0		4,4
4. Лична хигиена и здравеопазване	69,79	6,7		6,3
5. Образование, свободно време и развлечение	85,25	8,1		7,3
6. Транспорт и съобщения	110,09	10,6		15,7 (10,2 – транспорт и 5,7 – съобщения)
7. Хотелиерски услуги, почивно дело и др. вид услуги	62,17	5,9		5,2

По отношение на структурата с най-голяма тежест се очертават разходите за поддържане на жилището, ремонт и разходи за ремонт на жилище (20,5%). В сравнение със структурата на разходите на 7 децилна група, разходът при ЗИ е по-голям поради различия в обема на включените категории стокови представители. При окрупняване на двете групи Разходи за жилище и обзавеждане в структурен план ИЖ се доближава до домакински бюджети. Но поради разминаването на подгрупите, включени в окрупнените две групи, свързани с жилището и обзавеждането, то различията могат да се определят само като вътрешно-структурни и това се вижда от сравнението на общия относителен дял на двете групи (съответно 24,4% и 22,1%). Подобни ситуации могат да се отбележат по отношение на Здравеопазване, Транспорт, Съобщения. Като цяло, в структурен план са налице необходимите съответствия, с оглед годността на модела - кошница.

Връзката общ разход - необходим нетен доход – заплата за издръжка

При преминаването от общ разход на 1 л. от домакинство в 7 децилна група 571 лв. (2019 г.) към необходим нетен доход са начислени 10% непредвидени разходи, които са включени в съответните тегла на най-чувствителните по отношение на тях групи стоки и услуги (жилищни разходи и поддръжка, облекло и обувки, здравеопазване, образование и отдих). Еднократното им включване прави ненужно начисляването всеки път на 10% непредвидени разходи, тъй като те автоматично се индексират с динамиката на цените.

Средната численост на едно домакинство в 7 децил (2,3 души), както и средната численост на едно семейство (2,7 души) от последното преброяване на населението през 2011 г. ни дават основание да възприемем 3-членното

семейство като типично за България. Допълнителни аргументи, насочващи към модела „2 възрастни + 1 дете под 18 г.“ ни дава разпределението на семействата от 2 съпрузи с неженени деца (НСИ, 2011), според което близо 40% от тях са такъв тип семейства.

Семейства от 2 съпрузи с неженени деца

	Брой	Относителен дял - %
ОБЩО, от тях:	996 446	100.0
Без деца под 18 г.	365 335	36.7
С 1 дете	383 745	38.5
С 2 деца	215 272	21.6
С 3 деца	23 278	2.3
С 4 деца	5 470	0.5
С 5 деца	2 100	0.2
С 6 и повече деца	1 246	0.1

Индексираният общ разход ($571 \times 1.1 = 628$ лв.) се умножава по 3 (броят на типичното семейство/домакинство) и се получава необходимият нетен доход 1884 лв. При прилагането на еквивалентна скала 1 – 0.5 – 0.3 необходимият нетен доход на еквивалентна единица е 1047 лв. ($1884 : 1.8$).

Този доход на еквивалентната единица (главата на домакинството) кумулира в себе си всички видове съвместно потребление в семейството/домакинството (жилище и поддържане, обзавеждане, сметки), а личното потребление на останалите се отразява през съответните намалени коефициенти за втори възрастен (0.5) и за дете под 14 г. (0.3).

Необходимият нетен доход се трансформира в заплата за издръжка (нетна и брутна) съобразно броя на работещите в семейството/домакинството.

От определенията за ЗИ става ясно, че стойността за издръжка трябва да е достатъчна за нуждите, и на работника, и на семейство му. Доходите за издръжка трябва да покрият нуждите не само на работника, но и на зависимите членове на домакинството. ЗИ трябва да бъде изчислена съобразна състава и типа на домакинството.

Използвайки скалата на еквивалентност на ОИСР, размерът на заплата за издръжка за съответния тип домакинство е както следва:

Тип семейство/домакинство	Еквивалентни единици	Необходим нетен доход – лева месечно	ЗИ (нето) на 1 работещо лице – лева месечно	ЗИ (бруто) на 1 работещо лице – лева месечно
1 възрастен, работещ, сам живеещ	1	1047	1047	1349
2 възрастни, работещи + 1 дете до 14 г.	1.8 (1 + 0.5 + 0.3)	1884 (1047 x 1.8)	942 (1884 : 2)	1214 (942 x 1,28866)
2 възрастни, работещи + 2 деца до 14 г.	2.1 (1 + 0.5 + 0.3 + 0.3)	2199 (1047 x 2.1)	1099 (2199 : 2)	1416 (1099 x 1,28866)

Методическото правило за съобразяване на заплатата за издръжка със съществуващата система на социални трансфери в случая не намира приложение, защото и при двата типа семейства с деца средният доход на член от семейство надвишава прага от 510 лв., т.е. те нямат право на детски добавки. Ако достъпът до тях се универсализира, то тогава заплатата за издръжка ще спадне: при тричленното семейство от 1214 лв. на 1191,50 лв. (минус 22,50 лв. на всеки от двамата работещи, или общо 45 лв.); при четиричленното семейство от 1416 лв. на 1371 лв. (минус 45 лв. на всеки от двамата работещи, общо 90 лв.).

Наблюдение на цените в потребителската кошница „заплата за издръжка“

Териториален обхват

Извадката обхваща 28 града, като 26 от тях са областни центрове, а 2 са общински центрове от по-малък градски тип.

Гнезда на наблюдение

Подборът на наблюдаваните търговски обекти се определя от регистраторите на цени (анкетаторите), като условието е тези гнезда на наблюдение да реализират най-голям стокооборот от продажби на дребно за населението и да са с най-голям човекопоток в населеното място. Подборът на наблюдаваните гнезда е постоянен за цялата година, само при закриването на някой от тях се подменя с нов от същия тип.

Регистрирани цени

Анкетаторите регистрират цените на стоките представители в периода на наблюдение само от посочените гнезда за наблюдение. Цените се отбелязват в анкетната карта с включен ДДС. Цената на стоката съответства на нейното наименование и вид, производство и грамаж, съобразно описанието и инструкцията за регистрация. Ако в търговския обект има повече разновидности

от една и съща стокова позиция, регистрира се задължително най-ниската и най-високата цена, като са предвидени максимум 4 колони за описване на междинни цени.

Задължително се попълват в края на анкетната карта търговските обектите, от които анкетаторите са получили информация. Не се наблюдават бутикови магазини и ателиета.

Период на наблюдение

Наблюдението на потребителските цени се извършва в края на всяко тримесечие, като данните се оповестяват на пресконференция и се публикуват на уеб страницата на КНСБ.

4. Практико-приложни цели на ЗИ за КНСБ

Тъй като ЗИ няма задължителен характер, следва да се търси широка **обществена подкрепа за нейното прилагане** – държавни и общински власти, браншови структури, водещи МНК, експертни и научни среди. В същото време, трябва да отбележим, че за немалка част от работодателите в Европа и света плащането на заплата за издръжка е морален акт и въпрос на чест, за да не бъдат определяни като „работодатели – плащащи на минимума“ (Minimum Wage Employers). Това ни дава основание да търсим и намерим съмишленици и сред работодателските среди в България. Фирми и работодатели, които възприемат нашата концепция за ЗИ, следва да бъдат поощрявани, чрез специален годишен конкурс с морални награди и включване напр. в един позитивен списък на сайта на Конфедерацията „Работодатели, гарантиращи заплата за издръжка“.

Кампанията „Заплата за издръжка“ трябва да се популяризира и насърчава, като тя се превърне и в **част от един координиран процес на колективно трудово договаряне**. С оглед невъзможността практически да се използват различни нива на ЗИ, съобразно вида и размера на съответните типове семейства (те биха имали само изследователска и познавателна стойност), през следващите четири години трябва да се акцентира изключително върху ЗИ, изчислена на базата на 3-членно семейство (2 възрастни, работещи + 1 дете под 14 г. възраст), като в същото време, на базата на данните от новото преброяване на населението, се работи върху допълнителни варианти, включващи различни, най-често срещани, разновидности на семейства, вкл. и с частична заетост на 1 от родителите. Този подход следва да доведе до изчисляването на **Национална заплата за издръжка**, като среднопретеглена величина от заплатите за издръжка при най-често срещаните разновидности семейства. Тримесечният мониторинг трябва да продължи, като се използва конструираната потребителска кошница за проследяване на динамиката на потребителските цени и нейното отражение върху ЗИ.

Във връзка с предложената от ЕК Директива за адекватни минимални заплати в Европейския съюз, КНСБ счита, че адекватността трябва да се проследява посредством два репера – „двойния праг за минимално съотношение на МРЗ - 60% от медианата и 50% от СРЗ“ и задължителен тест за адекватност в абсолютен размер. В средносрочен план МРЗ трябва да се ориентира към ЗИ.

Адекватността на МРЗ да бъде тествана допълнително по отношение на необходимите средства за издръжка на живота и да бъдат очертани стъпките към нейното приближаване до *Национална заплата за издръжка* (National Living Wage).

В този контекст, за постигането на гореспоменатите два репера, КНСБ трябва да настоява за ускорен ръст на заплатите (средногодишно с 12.5%), като предимствено нараства МРЗ (средногодишно със 17.5%). Това ще осигури:

- ✓ Постигането на съотношение минимална – средна работна заплата 50% към 2025 г.
- ✓ Поне половината от наетите работници и служители да получават „заплата за издръжка“ към 2022-2023 г.
- ✓ Минималната работна заплата да достигне и надмине „заплатата за издръжка“ към 2025-2026 г.

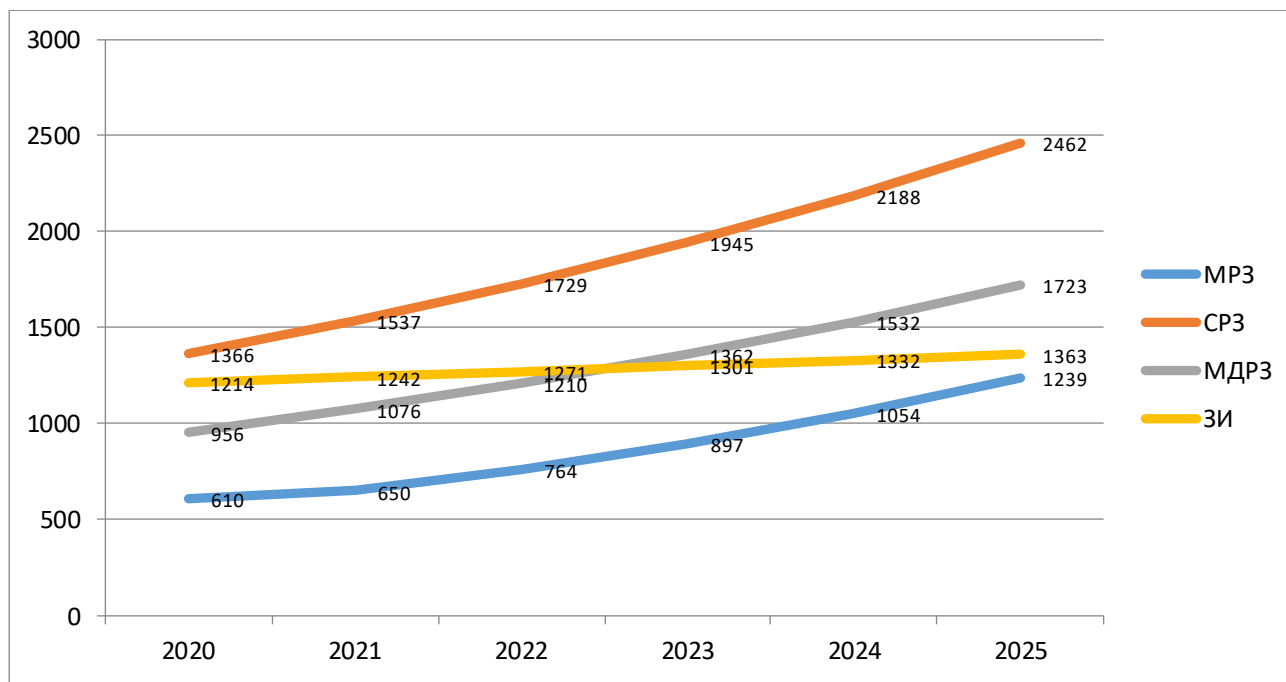
Разчети за брутни заплати: минимална (МРЗ), средна (СРЗ), медианна (МДРЗ) и „заплата за издръжка“ (ЗИ)

Вид заплата	2020	2021	2022	2023	2024	2025
МРЗ – лв.	610	650	764	897	1054	1239
СРЗ – лв.	1366	1537	1729	1945	2188	2462
МДРЗ – лв.	956	1076	1210	1362	1532	1723
ЗИ (лв.)	1214	1242	1271	1301	1332	1363
МРЗ/СРЗ в %	44,6	42,3	44,2	46,1	48,2	50,3
МРЗ/ЗИ в %	50,2	52,3	60,1	68,9	79,1	90,9

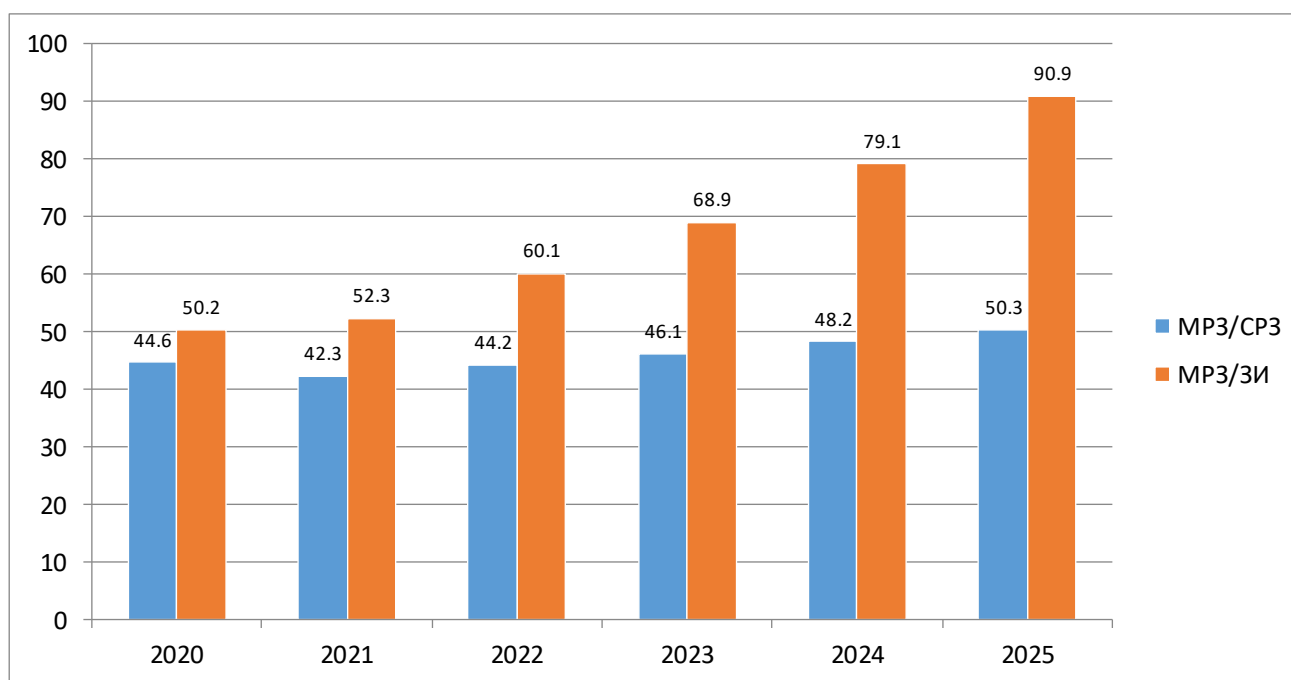
Забележка: Заплата за издръжка на 1 работещ (семейство от двама работещи и едно дете под 14 г. възраст). Темпът на средногодишно нарастване на ЗИ (2.3%) се базира на средния ръст на издръжката на живот през последните 10 години назад и прогнозен ХИПЦ в рамките на 2-3% до 2025 г. Поради липсата на ежегодна информация, медианата е разчетена като 70% от СРЗ, каквато е приблизително стойността ѝ от последните 3 изследвания „Структура на работните заплати“ 2010, 2014 и 2018 г. (съответно 71.6%, 68.0% и 68.2%).

Както се вижда от таблицата с разчетите по-горе, МРЗ през 2020 г. представлява 50% от ЗИ, а през 2025 г., при заложените темпове на нарастване ще бъде 91%. През 2026 г. вече МРЗ ще надхвърли заплатата за издръжка на 3-членно семейство.

Динамика на брутните заплати: минимална (МРЗ), средна (СРЗ), медианна (МДРЗ) и „заплата за издръжка“ (ЗИ) – лв. месечно

Съотношение МРЗ/СРЗ и МРЗ/ЗИ – в %

Литература:

1. Anker, Richard (2011). Estimating a living wage: A methodological review. ILO. http://www.ilo.int/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_162117.pdf
2. Richard Anker and Martha Anker, Living wages around the world: Manual for measurement,(2017) Chapter 1: Introduction, 1.2 Recent Upsurge of Interest in and Acceptance of Living Wage, <https://www.elgaronline.com/view/9781786431455/chapter01.xhtml>
https://www.researchgate.net/publication/313890361_Living_wages_around_the_world_Manual_for_measurement
3. John Hurley, Carlos Vacas-Soriano with Marcel Muraille and Eero Lantto , Concept and practice of a living wage, Eurofound (2018), https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef18064en.pdf
4. Living wage foundationthe, Only UK rate based on living costs, <https://www.livingwage.org.uk/living-wage-foundation>
5. д-р Д. Димитрова, Р. Балъкова, П. Манахова, И. Тошева, А. Андреева, С. Андреев, Бюджети на домакинствата в Република България 2019, НСИ, <http://www.nsi.bg>
6. Conor D'Arcy and David Finch (October 2016), Calculating a Living Wage for London and the rest of the UK, <https://www.resolutionfoundation.org/app/uploads/2016/10/Living-wage-calculations.pdf>
7. Dr. Amy K. Glasmeier и Massachusetts Institute of Technology, <https://livingwage.mit.edu/pages/about>
8. [Martin Guzi](#) (2014) Estimating a Living Wage Globally, [Masaryk University](#)
9. НСИ, Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България, 2011 г. <https://www.nsi.bg/census2011/>